

Quatro crianças de 5º de Infantil regando a horta.

Efeitos da pandemia na praxe profissional docente: limites e descobertas

A nossa sociedade parece escorregar pola História a um ritmo de vertigem, num movimento inercial interrompido polo carácter cíclico de crises económico-financeiras que, com frequência, deixam a pegada da desigualdade educativa em forma de exclusom, insucesso escolar e emigração maciça de cada nova geração de galegas/os. A crise da Covid19 configura, no entanto, um cenário ainda mais complexo ao se inscrever, segundo Taibo (2019), num possível colapso civilizatório por causa do efeito multiplicador dum conjunto de crises (demográfica, ambiental, económica, energética, etc.) que agem como a trevoada perfeita que paira, ameaçante, sobre as nossas vidas, influenciando consideravelmente o funcionamento das instituições educativas.

Neste complexo contexto, interessa-nos explorar aqui algumas das implicações da crise coronavírica na praxe profissional docente do CPI Antonio Orza Couto (Boqueixom), quer dizer, as consequências concretas que a Covid19 acarretou no desenvolvimento do processo educativo em dous sentidos: na reprodução e afiançamento da pedagogia tradicional e/ou na transformação crítica e inovadora da mesma. A partir desta perspectiva dialética, descrevemos atuações que representam um perigo de involução no desempenho docente e, ainda, aquelas que espelham novas oportunidades para a renovação pedagógica e a transformação social, abrindo novos horizontes de esperança.

Santiago Quiroga García

CPI Plurilingüe Antonio Orza Couto
Boqueixón (Vedra)

squiroga@edu.xunta.gal

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 25-27

A ORGANIZAÇOM E USO DOS ESPAÇOS

A aplicación dos protocolos anti-covid no ámbito escolar tivo un impacto fulcral na organización dos espazos, ao prescreverem un maior distanciamento social como medida de protección contra posibles contáxios. Perante esta necesidade ineludíbel, constatamos como as salas de aulas no ensino primario voltavam a organizarse dun modo lineal, hierárquico e unidireccional, contribuíndo para a reprodución duma docéncia alicerçada na lição magistral e na conseguinte realización mecánica de exercicios dos manuais escolares. No sentido contrario, observamos como na etapa de infantil, así como nas materias ligadas á educación plástica, música e educación física houvo un redescubrimento e uso polifuncional dos espazos exteriores, a saber: obradoiro de pintura con gizes no campo de fútbol, camiñadas de exploración da fauna e flora do monte e de recolla de resí-

duos, creación e manutención dos xardíns e da horta, organización de xogos cooperativos no alpendre e, igualmente, aprendizaxe de danças ao ar libre, entre outras actividades.

Partindo destas consideracións, valorizamos que existe una maior resiliencia ou capacidade de adaptación dos profesionais que non utilizan os libros fornecidos polas editoras ou ben que os empregan como un simple recurso, mas non como o pilar central do proceso educativo. Por iso, verificamos como as restricións espaciais fôron menos limitantes na etapa de educación infantil, así como nas cadeiras en que os citados libros poseen un carácter secundario na planificación didáctica. Destarte, é posible que, como indican Alberti et al. (1970), os manuais exercean un labor performativo na construción duma escola autoritaria e, conseguintemente, menos flexíbel na hora de procurar novos ambientes para a adquisición de aprendizaxes activas, funcionais e significativas.

A ADAPTAÇOM CURRICULAR

Se o papel dos espazos foi notábel durante esta emerxencia, non o foi en menor medida a adaptación e concreción do currículo á nova conxuntura. Deste modo, é razoábel que un acontecemento global, como o indicado, redefinise a importancia da ética como fundamento pedagóxico que guiasse a planificación curricular docente nun sentido crítico, dinámico e aberto á nova realidade social. Á vista diso, algúns docentes colocáron nun lugar singular temas de carácter transversal como a educación ambiental, facilitando una reflexión conjunta sobre os límites do noso planeta (ligados a un sistema de produción, distribución e consumo capitalista); a hipótese decrescentista, como posible saída á mudanza climática; ou a valoración de hábitos sustentábeis presentes na propia cultura tradicional galega. Outro tema de grande interese foi a importancia social dos cuidados, reflexionando sobre a relevancia das traballadoras do sistema de saúde, a feminización e peor remuneración deste tipo de empregos, así como a desigualdade de xénero ligada a este ámbito. Em último lugar, foi abordada por outros docentes a Carta Universal dos Dereitos Humanos e, nomeadamente, o dereito relativo á saúde universal através do estudo vinculado ao impacto desigual que o vírus provocou en diferentes povos do mundo, en función dos recursos económicos e o poder político de cada Estado. Contudo, en moitos casos os ditames dos manuais escolares continuáron a prevalecer invariavelmente por cima destes eixos temáticos transversais.

Saída aos arredores do centro para a recolla de lixo.

A PLANIFICAÇÃO E UTILIZAÇÃO DAS TIC

Um terceiro elemento para a análise é o impacto das TIC no processo educativo. A pandemia fíxo com que emergissem un conxunto de fraquezas, anteriormente invisibilizadas por un uso discricional e desigual das tecnoloxías por parte do profesorado. Desta forma, podemos assinalar as seguintes carências: falta de formación do quadro de docentes, ausencia de aulas virtuais Moodle en funcionamento, insuficiencia de dispositivos para o conxunto do alumnado ou a utilización de servizos dixitais inadecuados por parte do centro educativo. Neste último punto, seguindo o crítico relatório de Castro e Próper (2021), debemos reflicir sobre as consecuencias que os servizos dixitais de código privado, como Google Classroom ou Microsoft 365, teñen na supresión da soberanía tecnolóxica e da privacidade do alumnado. O carácter gratuito destas plataformas esconde o auténtico negocio que há por atrás, a publicidade dixital, e a materia prima que gera lucro, os datos das criançás. Aliás, é sabido que o código privado, a diferençá do libre, limita a capacidade do propio profesorado para modificar os ambientes dixitais de aprendizaxem, imposibilita as auditorías públicas e condiciona negativamente ás Administracións Públicas no necesario desenvolvemento tecnolóxico dos servizos que ofrece.

Num sentido positivo, podemos salientax que durante o último ano académico produziuse unha planificación sistemática da formación do profesorado, unha maior doación de material TIC para o

Exposición dos cogumelos encontrados nas redondezas da escola.

Grupo de 5º de Infantil na horta escolar.

alumnado e, aínda, o deseño de salas de aulas virtuais en Moodle. Assim sendo, é posíbel que estas mudançás impulsiónem un novo rumbo na integración ordinaria das TIC no centro educativo.

À guisa de conclusom, denotamos o significado etimolóxico da palabra crise en chinés, que é representada com dous caracteres: o primeiro representa *perigo* e o segundo *oportunidade*. Esperemos que esta segunda acepción seja o motor duma nova praxe docente, alicerçada na Teoría Crítica, para

que as novas xeracións podam enfrentar os grandes desafíos do futuro com un céu limpo de temores e unha consciencia elevada do bem comom. ■

REFERENCIAS

- ALBERTI, A., BINI, G., DEL CORMO, L., & GIANNANTONI, G. (1970). *El autoritarismo en la escuela*. Barcelona: Fontanella.
- TAIBO, C. (2019). *Colapso: Capitalismo Terminal, Transición Ecosocial, Ecofascismo*. Liboa: Letra Livre.
- CASTRO, P. E PRÓPER, S. (2021). Como a pandemia está a acabar coa soberanía tecnolóxica e a privacidade do alumnado. *Revista Galega de Educación*, 80, 68-71.